

alföld

500 FORINT

Nemzeti
Kulturális
Alap

alföld

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

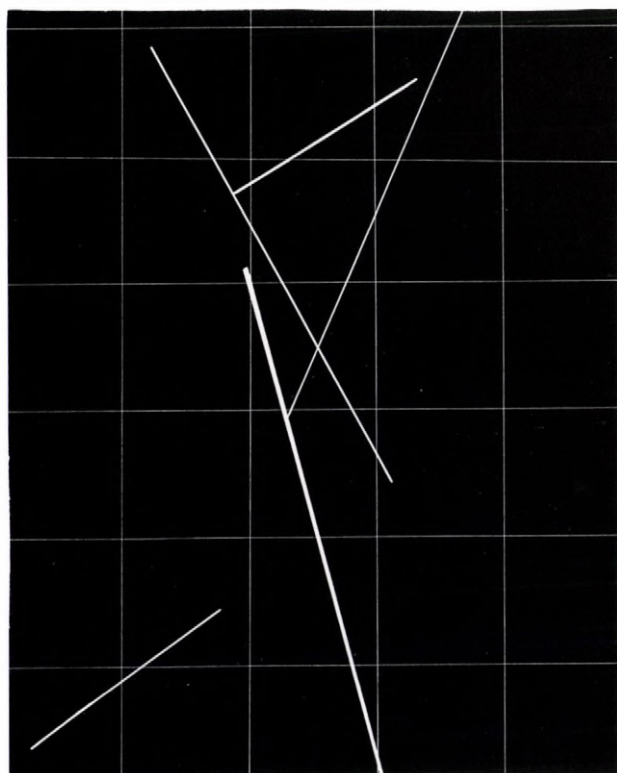
GÉCZI JÁNOS
LÁZÁRY RENÉ SÁNDOR
PAPP TIBOR
TAKÁCS ZSUZSA
VERSEI

LANCZKOR GÁBOR
PAPP ANDRÁS
SZÉCSI NOÉMI
PRÓZÁJA

A SZÁZ ÉVE SZÜLETETT
OTTLIK GÉZÁRÓL
ÖRKÉNY ISTVÁN RÓL

TANULMÁNYOK
KESZTHELYI REZSŐ
KOVÁCS ANDRÁS FERENC
PETRI GYÖRGY
SCHEIN GÁBOR
KÖLTÉSZETÉRŐL

KRITIKA
BODOR ÁDÁM
KÖNYVÉRŐL

HATVANHARMADIK ÉVFOLYAM 2012/12

alföld

HATVANHARMADIK ÉVFOLYAM — 2012. DECEMBER

- 3 TAKÁCS ZSUZSA versei: Két vers Vajda János emlékére
- 4 LÁZÁRY RENÉ SÁNDOR verse: Osvát Kálmán elutazik
- 6 PAPP ANDRÁS: Vadpénz (novella)
- 14 PAPP TIBOR versei: ha megmondanám; igaz ember
- 16 FENYVESI ORSOLYA versei: Arabeszk; Ornamentika
- 18 LANCKOR GÁBOR: Folyamisten (regényrészlet)
- 32 SZÖLLŐSI MÁTYÁS versei: Téma és variációk
- 33 VARGA ZOLTÁN TAMÁS verse: Megígért tenger
- 37 SZÉCSI NOÉMI: Gondolatolvasó (regényrészlet)
- 46 GÉCZI JÁNOS verse: Szilánkok II.

műhely

- 48 TÓZSÉR ÁRPÁD: Ottlik Géza „trilógiájáról” (Tiszteletadás az írónak 100. születésnapjára, P. F.)
- 57 MAGYAR MIKLÓS: A felesleges tett a Tótékban (100 éve született Örkény István)

fórum

- 63 ÁFRA JÁNOS: Az online irodalmi műhelyek múltja, jelene és jövője (A KULTműhelyek Országos Konferenciája kapcsán)
- 69 BRAUN BARNA: Hogyan olvassuk a weblapot? (A Keyboard-leütéstől a Facebook-lájkig)
- 72 BEDI KATALIN: A kritika mint közvetítő
- 74 CSORDÁS LÁSZLÓ: Online hagyott nyomok (Gondolatok három fiatal irodalmi műhely internetes jelenlétéről)

tanulmány

- 79 SZABÓ GÁBOR: Költészet és ideológia (Emlékezetpolitika és groteszk Petri verseiben)
- 91 VINCZE FERENC: „Búcsú az angyaltól” (Dsida Kaful)

- 99 ANDRÁS SÁNDOR: A megvalósuló eltűnés (Keszthelyi Rezső Öntalálkozójáról)
111 KORPA TAMÁS: Lebegés az „ott” partjainál (Schein Gábor: Éjszaka, utazás)

szemle

- 121 KOVÁCS BÉLA LÓRÁNT: Örök vég (Bodor Ádám: Verhovina madarai)
124 BARANYÁK CSABA: Nem hiába (Vida Gábor: A kétely meg a hiába)

képek

KONOK TAMÁS grafikái

KÖVETKEZŐ SZÁMAINK TARTALMÁBÓL

JUHÁSZ FERENC, MARNO JÁNOS, TÁBOR ÁDÁM versei
GERŐCS PÉTER, HALÁSZ MARGIT, TURCZI ISTVÁN prózája
BUDA FERENC, KIBÉDI VARGA ÁRON műhelynaplói
Tanulmányok Jókai Mórról, Kosztolányi Dezsőről, Mészöly Miklósról

*Megjelenik Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata
és a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.*

*<http://www.alfoldfolyoirat.hu>
alfold@mail.debrecen.com*

 alföld

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

ACZÉL GÉZA főszerkesztő
FODOR PÉTER
SZIRÁK PÉTER szerkesztők
ANGYALOSI GERGELY fõmunkatárs
LAPIS JÓZSEF munkatárs

Az aktualitásokról való beszéd, kritikai véleménynyilvánítás pedig nemcsak a mindenkori szellemi életnek nagyon fontos eleme, hanem ahogy mondani szokás: a „mai rohanó, percről percre változó világnak” is kulcsszava. A mai magyar folyóiratokban zajló diskurzusok, viták, a megjelenés következményeként sem olyan hevesek, viszont egy-egy művészeti, irodalmi portál, vagy blog jó felületet teremthet erre (és sok esetben teremt is). A kulturális eseményekről pedig beszélni kell, mégpedig akkor, amikor még érdekesek a szélesebb közönség, esetleg a témában nem olyan jártas, vagy a véletlen odatévedő számára is.

Olyan fórumok kellene, ahol érthető, erős és okos megnyilatkozások állnak egymás mellett, nem objektívnek álcázott elméleti okoskodás, hanem átgondolt szubjektív vélemény. És ezzel talán meg lehet nyerni a fiatal olvasókat is, akik majd azt gondolják a későbbiekben, hogy „xy” szerző és „xy” fórum érdekes, ezért vissza-visszatérnek.

Ha azt mondjuk, a célközönség itt az egyetemistákat jelenti, akkor logikusnak tűnik, hogy leginkább a saját kortársaik tudják őket megszólítani, megtalálni azt a metszéspontot, ahol a saját érdeklődési kör a közönségével találkozik. Ahol ismerős a szóhasználat, barátságos a szövegfelépítés, és ráadásul jól néz ki az oldal, az írás. Tehát nekik kell közvetíteni a közönség, és az általuk ismert, érdekesnek talált művek között, melynek talán az internetes kritika a legjobb eszköze. Hidat verhet befogadó és alkotás, s akár generációk között is.

CSORDÁS LÁSZLÓ

Online hagyott nyomok

GONDOLATOK HÁROM FIATAL IRODALMI MŰHELY INTERNETES JELENLÉTÉRŐL

A fiatal irodalmárnemzedék természetes lelőhelye az internet. Ma már az online irodalmi jelenlét természetesebbnek és mindennapibbnak tűnik, mint a könyvesboltokban, könyvtárakban vagy irodalmi kávéházakban való bolyongás. E generáció tagjai ugyanis az interneten élik meg az irodalmi élet jelentős részét, itt hoznak létre önálló, nemegyszer markáns egyediséggel rendelkező irodalmi fórumokat, befogadó, a print folyóiratokénál jóval gyorsabb reagálású műhelyeket. Ezek a műhelyek átjárhatók, és optimális esetben egymással együttműködve töltik ki a legfiatalabb, főként az egyetemista korosztály alkotta nemzedék virtuális irodalmi színtereit: elsősorban a blogoszférát és a Facebookot. Egy pályakezdő szerző számára ez a fajta nyitottság és összefonódottság elsősorban lehetőséget jelent: nyilvános megjelenést, és a gyors író-olvasó kommunikáció létrejöttét, mely pozitív hatással bírhat későbbi fejlődésére. De nem csupán szerzői szemmel fontos egy fórum, hanem olvasóként is, így felmerülhet bennünk, felhasználókban a kérdés: mi az, ami miatt visszatérünk egy-egy bloghoz vagy internetes irodalmi folyóirathoz?

Nyilván nem mellékes a vonzó megjelenés, az áttekinthetőség, a naprakész, és nem utolsósorban minőségi, gondosan szerkesztett tartalom. Írásomban három

műhely (az *ÚjNautilus*, az *Apokrif Online* és a *KULTer.hu*) internetes tevékenységét vizsgálom a megjelenő tartalom és az olvasókat eligazító felület elemzésével. Előbb konkrét példákat emelek ki, ezekkel utalva az adott műhely blogoszférán belüli egyéni sajátosságaira, majd általánosabb érvényű tapasztalatok megfogalmazására vállalkozom.

Balogh Endre említi *Hosszú az internet, rövid az élet* című esszéjében (*Prae*, 2010/4, 5.), hogy: „A(z) internetes és nem internetes) médiumok általában megkísérelnek saját, tágan értelmezett nyelvezetet kialakítani, ami sikerük záloga lehet: ha sokan beszélnek egy médium nyelvét, megerősödhet fogyasztórétege, egyfajta gondolkodásbeli függőség alakulhat ki a médiafogyasztó részéről, módosul a világa impulzusaira adott reakcióinak eszköztára, elkezd az általa fogyasztott média nyelvén beszélni, gondolkodni”. Majd kiegészítésként hozzáteszi, hogy ez a tágan értelmezett nyelv nem feltétlenül csak a szavakra korlátozódik, lehet vizuális is. Ebből az előfeltevésből indulok ki.

Már a saját név kiválasztását, az önelnevezést tekintve következtetethetünk egy adott portálnak a kulturális életben elfoglalt helyzetére. Az *ÚjNautilus* Jules Verne klasszikus regényhősének, Nemo kapitány tengeralattjárójának, a Nautilusnak az „utóda”, a névválasztás tehát szemléletbeli sajátosságokat takar. Egyrészt tudatosan általa az irodalom fikcionáltsága, hiszen a Nautilus a maga valójában soha nem létezett, az csupán a képzelet szüleménye, illetve – ami lényegesebb lehet számunkra – a szó a magányos, önálló, sőt a különálló, kívülálló, a fennálló rendszerhez – ha nem is gyűlölködve, de mindenképp – kritikusán viszonyuló attitűd megértését is lehetővé teszi. Az *Apokrif* elnevezés a 'nem kanonizált szöveg' jelentést hozza játékba. Sokkal inkább gondolunk erre, mint az értelmező szótár melléknévi – 'kétséges eredetű', 'hamisított' – javaslatára. Így az apokrif konnotatív jelentése nem feltétlenül 'megbélyegző', hanem inkább: 'rejtett', 'tanulmányozásra ajánlott' és 'alternatívákat kereső'. Irodalmi példákat is idecitolhatnánk, elég csak Pilinszky János és Petri György *Apokrif* című verseire utalni, mégis, ezen örökségek konkrét hatásának kimutatása a portálon található, műfajilag sokszínű és rendkívül eltérő ízlésirányú szövegek miatt legalábbis kétséges. Míg az előző esetekben tipikusan az „egy talált tárgy megtisztítása” érhető tetten, addig a *KULTer* szó mesterséges szóalkotás következtében jött létre, elidegenítést és technicitást sugall. A „kult” fikatív szótó a kultúra és az ehhez kapcsolódó egyéb képzett szavak származéka, míg az „er” angol főnévképző, amely a számítástechnikának az irodalomra, művészetekre való hatására utal. A regiszterkeverő elnevezést jól leképezi a magas- és tömegkultúrából egyaránt merítő portál rovatainak elnevezése is: vizuálKULT, popKULT, litKULT, KULTprogramok. Megemlíthető, hogy a „kult” szótó alapján asszociálhatunk a 'menő, tök jó, remek' jelentésű angol szleng kifejezésre, a „cool”-ra, illetve annak magyarított átiratára: kúl. Ez szintén egybecseng a portál célkitűzésével: lendületesen, fiatalos nyelven hiteles tartalmat szolgáltatni a befogadó számára.

Vizsgáljuk meg, milyen egyénítő sajátosságok alapján rajzolódik ki e három fiatal irodalmi fórum internetes jelenléte. A Károli Gáspár Református Egyetem és az ELTE falai közül induló *ÚjNautilus* szerkesztősége életkor tekintetében rendkívül heterogén. Az egyetemi tanároktól (Bánki Éva, Vassányi Miklós) tanulmányaikat

befejező vagy doktorandusz-képzésben résztvevőktől (Dobás Kata vagy éppen Borbély András) a diákkorosztályig terjed. Ez a heterogenitás és a szemléleti sokféleség a tartalomban is megnyilvánul. Az *ÚjNautilus* önmeghatározása szerint irodalmi és társadalmi portál, tehát a szorosabb irodalmi tematikán (vers, próza, műfordítás, kritika stb.) kívül gyakran foglalkozik mai társadalmi problémákkal is. A külső tekintetében a dizájnáltatás jót tett a portálnak: eltűntek az olyan felesleges kiegészítők, mint az olvasószámláló, s helyette kaptunk egy hangulatos, fekete, fehér és piros színbe ágyazott, képekkel, videókkal, illetve különféle blogokhoz vezető linkekkel megjelenő olvasóbarát felületet. Ha a portálon közölt cikkek, tanulmányok közül szemlézek, először is felül kell bírálnom magamban azt az előítéletet, hogy az online médiumok nem igazán alkalmasak hosszabb, elmélyültebb tanulmányok megjelenítésére. Cáfolatként mindjárt megemlíteném az annak idején rám hatást gyakorlók közül Kránicz Gábor *A magyar irodalom történeteiről* írt, alapos és erős kritikai élű tanulmányát (*Irodalomtudomány mint az irodalomtörténet provokációja*). Kránicz először a magyar irodalomtudomány mai helyzetére reflektál, és határozott véleményét már dolgozata elején megfogalmazza: a kézikönyvnek – szerinte – „végül sikerült elérnie, hogy az az olvasó, aki eredetileg az ostromlókkal érkezett, végül mégis az ostromlottakkal szimpatizáljon, miközben az offenzívában részt vevő külföldi segédcsapatokról kiderült (bármennyire is beváltak más „nemzetek” irodalomtörténeteinek megírásánál), hogy korántsem ismerik a hazai terepet, melynek következtében esetleges későbbi bevezethetőségük is kérdésessé vált”. Erős állítás ez, amelyet elgondolkodtató, vitaképes érvelés követ. A másik kiemelkedő élményem a közelmúltban Borbély András *T.R.I.A.N.O.N. – vagyis a barátságáról* című esszéje volt. Borbély szemléletes értekezői nyelven ír a Trianonról és a Holokausztról való politikai emlékezés-beszéd veszélyeiről, a kibeszéletlen múlt miatt kísértő traumákról, a szándékos összekuszálásról. Folyamatosan cáfol, tabukat dönt és az eddigiek helyébe újabb, érvényesebb beszédmódot ajánl. Talán az sem mellékes, hogy nemzetiségi léthelyzetből teszi mindezt. Eddigi benyomásaimra alapozva számomra ezek a mélyebb, friss szemléletű írások határozzák meg az *ÚjNautilus*-ról kialakult összképet.

Az *Apokrif Online* kissé eltér az itt vizsgált műhelyektől, mégpedig azon oknál fogva, hogy az ELTE és a PPKE köréből induló folyóiratnak – mára országos terjesztésű – nyomtatott változata is van. Az online felületet egy ideig inkább kiegészítésnek tekinthettük, s ezt a feltevésünket a laptörténet is megerősíti: a szerkesztők célja az internetes változattal eleinte az volt, hogy az általuk érdekesnek vélt, de a print folyóiratba nem illő (vagy terjedelmi korlátok miatt nem elhelyezhető) szövegeket itt tegyék közzé. Az *Apokrif Online* mindvégig megtartotta a hagyományos kultúrblogokra jellemző felületet és struktúrát, de egyre inkább úgy tűnik, hogy kezd felülemelkedni az alárendelt pozícióból. A korábbi, meglehetősen rendszertelen frissítéseket felváltotta egy folyamatosan új tartalommal jelentkező tendencia. A szerkesztők jobban odafigyelnek az internetes jelenlétre.

Hogy mit emelnék ki az online megjelent tartalomból? A minőségben és mennyiségben egyaránt szépen gyarapodó recenziók mellett a két évfolyamot megért, a naplóforma hagyományát folytató Évjárat-sorozatot. Ezeket a rövidebb-hosszabb terjedelmű írásokat ugyanis akár generációs korhangulatot tükröző naplójegyzetfü-

zérként is olvashatjuk. Az ezekben teljesen szubjektíve, minden tartalmi és műfaji kötöttség nélkül megszólaló szerzők pontos jelzéseket adnak a kortárs irodalmi élet nemzedéki problémáiról vagy a személyes gondokról. A másik, amit az *Apokrif Online*-on mindig nyomon követhetünk, az Apokrif-szerzők más folyóiratokban elnevezésű rovat. A szerkesztő figyeli a nyomtatott, valamint az internetes folyóiratokat, és naprakészen tudósít arról – gyakran az aktuális oldalra vezető linkkel együtt –, melyik szerző hol és mit publikált legutóbb. Ez a gesztus a szinte áttekinthetetlenül gazdag közlésekben segíti a tájékozódást.

A Debreceni Egyetem berkeiből induló *KULTer.hu* az itt bemutatott három műhely közül a legfiatalabb, de dinamikusan fejlődik. Már indulásakor tekintélyes szerzőgárdával jelentkezett, amely egyre bővül. Mondhatni, hamar megtalálta helyét az internetes kulturális közegben: nem csupán szépirodalommal, könyvkritikával, de filmmel, popzenével szintén foglalkozik, sőt kezdetben még étte-mremkritikákat is olvashattunk (ami sajnálatos módon hirtelen megfogyatkozott). A portál legfontosabb érdemének azt gondolom, hogy valamennyi számba vehető elsőkötetes íróról-költőről születik itt recenzió, mellékelten pedig szövegeket közölnek adott alkotótól. Ha belegondolunk abba, mennyire kevés visszhangot kap egy fiatal elsőkötetes szerző, ez nem kis dolog.

Szerves része még az online irodalmi életnek a kommentárok kérdése, és a *KULTer.hu* az egyik legjobb példa erre: a gyakori személyeskedő, kirohanó, mindenféle érvelés nélkül ledorongoló álneves kommentek valahol azt bizonyítják, hogy még mindig gyerekcipőben jár ez a gyors reagálásra alkalmas visszajelzési forma. Csak olvassuk el a portálon mondjuk a Nyerges Gábor Ádám *filantróp irántam* című verse alá írt minősíthetetlen megnyilvánulásokat. Ilyenkor mindig arra gondol az olvasó, hogy mi lenne a jobb megoldás: egy szigorúbb moderálás? Vagy inkább hagyjuk, hadd élje minden szöveg a maga életét mindenféle beavatkozás nélkül?

Ehhez kapcsolódik persze a szerkesztettség kérdése. A tapasztalatok szerint még mindig tartja magát a vélekedés, hogy az online megjelenő szövegek nagy része kontroll, vagyis szerkesztés nélkül jelenik meg. Ez viszont nem érvényes egyik itt bemutatott internetes műhelyre sem: a beküldött szövegeket – ezt én magam is tapasztaltam – több szerkesztőn átszűrve és javítások sorát követve jelentetik csak meg. A minőség és az internetes tartalom nem zárja, nem zárhatja ki egymást.

Az előbbiekben kiemelt néhány jellegzetesség persze semmiképp sem reprezentálja azt a temérdek munkát, amit ezekben a műhelyekben fektettek, illetve fektetnek a szerkesztők és a szerzők. Mégis, már ezek alapján érdemes elgondolkodni azon, hogy egyértelműen hiány keletkezne az irodalmi életben, ha valamelyik végleg lezárná archívumát, és nem frissülne többé. Valószínűleg terméketlen minden olyan vita, mely az offline és online folyóiratokat egymás ellenében próbálja kijátszani, hiszen egyelőre bizonyosan mindkettőre szükség van. Éppen ezért meglepő, hogy számarányához képest nagyon kevés internetes irodalmi-művészeti fórum kap állami támogatást. Anyagi források híján, pusztán lelkesedésből pedig a szerkesztők munkája, a szerzők felkérése nem megy mindig zökkenőmentesen. De, hogy nem részesülnek ezek a fórumok támogatásban, egyben szabaddá

teszi őket, így olyan szövegek publikálására is lehetőségük van, melyeket a főszordorbeli, a kánont alkotó, képző folyóiratok nem biztos, hogy megengednek maguknak. Ez a szabadság pedig párhuzamosan fut az egyetemista korosztály kísértelmező, a tekintélyelvűséggel szembemenő törekvéseivel. Összegzés helyett pedig visszatérve bevezető gondolataimhoz, és az online irodalmi élethez, elmondható: mind az *ÚjNautilus*, mind az *Apokrif Online*, mind pedig a *KULTer.hu* rendelkezik Facebook-elérhetőséggel, s ehhez csatlakozva figyelhetjük folyamatosan a tartalom gyarapodását, a közösségszervezést, az online hagyott nyomokat. Hogy mire lehet képes három ilyen fiatal műhely az amúgy is telített irodalmi színtéren, azt nem tudnám megmondani. Viszont azt igen, hogy ezek a fiatalok néha belepiszkálnak a bebetonozódó kánonokba, tabukat döntögetnek, fricskákat szórnak, vagy csak szabadon elmondják nemzedéki gondjaikat. És ez egy alternatívát szívesen kereső olvasónak – vagy inkább felhasználónak – éppen elég.

